

ΜΑΡΙΑΝΑ ΚΟΥΔΕΛΗ, ΣΤΡ. ΔΙΚΑΣΤΗΣ Α΄

**ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΣΤΙΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ «ΤΡΙΤΟΥ» ΣΤΑ
ΑΔΙΚΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ 362 και
363 του ΠΚ ΕΝΟΨΕΙ της Ολ. ΑΠ
3/2021»**

30-3-2022

Η απόφαση της Ποινικής Ολομέλειας του ΑΠ 3/2021 εξεδόθη¹ στα πλαίσια εκδίκασης νομικού ζητήματος, ως εξαιρετικής σημασίας, ενόψει αντίθετων αποφάσεων από διάφορα Τμήματα του ΑΠ². Το ζήτημα που εξετάζεται έχει, πέραν του δογματικού του ενδιαφέροντος, ιδιαίτερη πρακτική σημασία, δεδομένης της μεγάλης δικαστηριακής ύλης που καταλαμβάνει. Είναι ασφαλώς γνωστό ότι κανένα δικαστήριο (κυρίως) ουσίας δε δεσμεύεται από τη νομική τοποθέτηση της πλειοψηφίας της Ολομέλειας επί του εξεταζόμενου ζητήματος. Παρά ταύτα η εκπεφρασθείσα ερμηνεία επί του νομικού ζητήματος δεν παύει να έχει εξέχουσα σημασία και στο μέτρο που πλέον οι Εισαγγελείς και τα Δικαστήρια θα επιλέξουν να διαφοροποιηθούν από αυτήν οφείλουν, κατά την άποψή μας, να προσθέσουν και επιπλέον πειστική νομική επιχειρηματολογία σε εκείνη που ήδη καταγράφηκε στη μειοψηφία συναγωγή.

Η θεωρία, σχεδόν ομόθυμα, αποδέχεται ότι το κρίσιμο αυτό στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης στα αδικήματα της δυσφήμισης και συκοφαντικής δυσφήμισης, δηλ. ο «ενώπιον τρίτου» ισχυρισμός ή διάδοση γεγονότος ερμηνεύεται ως κάθε πρόσωπο (τουλάχιστον ένα) διαφορετικό από το δράστη και τον δυσφημούμενο (φορέα του έννομου αγαθού της τιμής)³. Το ζήτημα άρχισε να τίθεται

¹ Η απόφαση είναι δημοσιευμένη στην Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών (εφεξής ΤΠΝ) «ΝΟΜΟΣ», στην ψηφιακή έκδοση του νομικού περιοδικού «ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ», Τεύχος Φεβρουαρίου του 2021, στην ψηφιακή έκδοση του νομικού περιοδικού «ΠΟΙΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ», Τεύχος Φεβρουαρίου 2021, είναι δε προσπελάσιμη και στην ιστοσελίδα του Αρείου Πάγου <http://www.areiospagos.gr/Αρχική/Αποφάσεις>.

² Ήδη αναφέρονται στο προοίμιο της αποφάσεως οι με αριθ. 358/2019 και 487/2019 του Ε' Ποινικού Τμήματος, η με αριθ. 688/2019 του Ζ' Ποινικού Τμήματος, η με αριθ. 841/2019 του ΣΤ' Ποινικού Τμήματος, που είχαν λάβει τη θέση ότι τα δικαστικά πρόσωπα δεν μπορούν να θεωρηθούν ως «τρίτου» κατά την έννοια των άρθρων 362 και 363 ΠΚ.. Όλες οι αποφάσεις αυτές είναι επίσης δημοσιευμένες στην ΤΝΠ «ΝΟΜΟΣ». Την ίδια θέση έχει λάβει και η 987/2019 του Ε' Τμήματος, δημοσιευμένη τόσο στην ΤΠΝ «ΝΟΜΟΣ», όσο και στην ψηφιακή έκδοση της «Ποινικής Δικαιοσύνης», Τεύχος 10^ο, Οκτώβριος του 2019. Προς την αντίθετη κατεύθυνση κινούνταν σχεδόν πάγια η νομολογία του ΑΠ, βλ. χαρακτηριστικά μεταξύ πολλών τις 1362/2000 του Ε' Τμήματος (δημοσιευμένη τόσο στη «ΝΟΜΟΣ», όσο και στα «ΠΟΙΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» του 2001, σελ. 518 επ.), 611/2015 του ΣΤ' Τμήματος και πιο πρόσφατα 1926/2019 (οι δύο τελευταίες δημοσιευμένες στη «ΝΟΜΟΣ»). Ενδιαφέρον παρουσιάζει η 490/2019 του Ε' Τμήματος, που λαμβάνει θα έλεγε κανείς μάλλον μια ενδιάμεση θέση, αφού δεν αποκλείει εκ προοιμίου να τελείται το αδίκημα της συκ. δυσφήμισης και ενώπιον δικαστικών προσώπων, αλλά το εξαρτά από την προσφορότητα της εκάστοτε συμπεριφοράς με το σκεπτικό ότι «...Η προσφορότητα κρίνεται από τον τόπο, χρόνο, το είδος του γεγονότος, από τον τρίτο ή τρίτους ενώπιον των οποίων διαδίδεται και γενικά από τις περιστάσεις. Έτσι, τα δικαστικά πρόσωπα, δικαστές, Εισαγγελείς κ.λπ., που λαμβάνουν υποχρεωτικά γνώση του δυσφημιστικού ισχυρισμού κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, ιδίως όταν καλούνται να αποφανθούν σχετικά με αυτό το ίδιο το δυσφημιστικό γεγονός, δεν είναι εξ' αυτού του λόγου και μόνο τρίτοι ούτε εξ' αυτού και μόνο μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη η προσφορότητα του γεγονότος για προσβολή της τιμής». Σημειώνεται ότι τις παραπάνω σκέψεις βλέπει κανείς και στην αιτιολογία της μειοψηφίας της απόφασης της εν λόγω Ολομέλειας.

³ Βλ. Διονύσιο Σπινέλλη, «ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ, Εγκλήματα κατά της τιμής», 2^η Έκδοση, Αντ. Σάκουλλα Αθήνα-Κομοτηνή 1982, σελ. 47-48, Αθανάσιο Κονταξή, «ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ» Τόμος Β', 3^η Έκδοση, Αθήνα 2000, σελ. 3011-3014 με παράθεση πλούσιας παλαιότερης (ήδη από το έτος 1950) νομολογίας του ΑΠ, Μιχάλη Μαργαρίτη «Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία-Εφαρμογή», 2^η Έκδοση 2009, σελ. 362, Ελισάβετ Συμεωνίδου-Καστανίδου, «Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών», Νομική Βιβλιοθήκη 2^η Έκδοση 2014, σελ. 444-445. Σημειώνεται ότι η Καθηγήτρια εξακολουθεί να έχει την ίδια άποψη για το ζήτημα, όπως αποτυπώνεται και στην 4^η

σε διαφορετική κατεύθυνση από τη νομολογία με αποφάσεις των δικαστηρίων ουσίας (τόσο πολιτικών όσο και κυρίως ποινικών, αλλά και με την έκδοση σχετικών εισαγγελικών διατάξεων απορρίψεως εγκλήσεων⁴) μετά και από την (μεμονωμένη πάντως) άποψη που διατύπωσε ο Θρασύβουλος Κονταξής⁵ με κάποια από τα επιχειρήματά του να είναι διατυπωμένα περίπου αυτολεξεί τόσο στις αποφάσεις των Τμημάτων του ΑΠ που πήγαν contra⁶ στην πάγια έως τότε νομολογία, όσο και στην μειοψηφήσασα άποψη της επίμαχης απόφασης της Ολομέλειας.

Ο εν λόγω συγγραφέας εστιάζει την επιχειρηματολογία του στις εξής βασικές σκέψεις: α) ποιος είναι ο κύκλος των προσώπων στον οποίο απέβλεψε ο δράστης να φτάσει το ψευδές και συκοφαντικό γεγονός, ώστε να τρωθεί η τιμή του συκοφαντηθέντος προσώπου, συνδέοντάς τον με αυτό που ονομάζουμε «κίνητρο». Και λαμβάνει κατηγορηματικά τη θέση ότι ο δράστης δεν μπορεί να απέβλεπε/σκόπευε «ως τρίτους» ούτε στον δικαστικό επιμελητή που πραγματοποιεί μια επίδοση δικογράφου, ούτε στο γραμματέα που παραλαμβάνει και πρωτοκολλά μια μήνυση ή έγκληση, ούτε στο χειριστή εισαγγελικό λειτουργό που θα χρεωθεί προς νομική επεξεργασία μια δικογραφία, ούτε στους δικαστές που θα κληθούν να δικάσουν μια ποινική ή/και αστική υπόθεση. Η θέση αυτή που υπερτονίζει τον «σκοπό του δράστη» παραγνωρίζει το γεγονός ότι η συκ. δυσφήμιση δεν είναι

---

⁴ Έκδοση του ίδιου βιβλίου, που εκδόθηκε το 2020 (βλ. σελ. 423-424), δηλ. ενώ είχε ήδη ανακύψει η διχογνωμία στη νομολογία (εξ ου και οι σχετικές παραπομπές στις αντίθετες αποφάσεις του ΑΠ): Αριστοτέλη Χαραλαμπάκη, «Ο Νέος Ποινικός Κώδικας, Συνοπτική Ερμηνεία κατ' άρθρο του ν. 4619/2019», Νομική Βιβλιοθήκη 2^η Έκδοση 2020, σελ. 309-310, Πόπη Παπανδρέου στον Αριστοτέλη Χαραλαμπάκη, «ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ-ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΤ' ΑΡΘΡΟ», Τόμος Β', Νομική Βιβλιοθήκη 1^η Έκδοση 2011, σελ. 1648. Σημειώνεται ότι η εν λόγω συγγραφέας φαίνεται να έχει μεταβάλει την άποψή της για το επίμαχο ζήτημα, δεδομένου ότι στην 3^η Έκδοση, έτους 2019, του ίδιου προαναφερόμενου έργου, στο αντίστοιχο μέρος ερμηνείας του άρθρου 362 του ΠΚ (σημείωση 4) υποστηρίζει την άποψη που ακολούθησε εν συνεχεία η μειοψηφία της επίμαχης απόφασης της Ολομέλειας. Τέλος, την ίδια ερμηνεία με όλους τους προαναφερόμενους συγγραφείς ασπάζεται και ο Γ. Δαγρετζάκης στη Μελέτη του «Τελείται το αδίκημα της (συκοφαντικής) δυσφήμισης ενώπιον προσώπων που λαμβάνουν γνώση των ισχυριζόμενων ή διαδιδόμενων γεγονότων στο πλαίσιο ασκήσεως των υπηρεσιακών τους καθηκόντων», δημοσιευμένη στην ψηφιακή έκδοση της «ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ», Τεύχος 2^ο Φεβρουαρίου 2020, σελ. 184 επ.

⁴ Βλ. αναλυτική αναφορά στην υποσημείωση 3 της Μελέτης του Γ. Δαγρετζάκη, ό.π. καθώς και την αδημοσίευτη 269/2017 του Τριμελούς Στρατοδικείου Ξάνθης, με μειοψηφία όμως του Προέδρου Δελή Δημητρίου, που υποστήριξε την κρατούσα άποψη στο επίμαχο ζήτημα.

⁵ Βλ. τη Μελέτη του σχετικά με την έννοια του τρίτου στο αδίκημα του άρθρου 363 του ΠΚ, δημοσιευμένη στην ψηφιακή έκδοση της «ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ», Τεύχος 4^ο, Απρίλιος 2015, σελ. 357 επ. Ο συγγραφέας «ξεδιπλώνει» την επιχειρηματολογία του με βάση παράδειγμα που αφορά σε τέλεση του αδικήματος της συκοφαντικής δυσφήμισης που συντελείται δια της επίδοσης εξωδίκου δηλώσεως ανάκλησης εντολής από την Χ εντολέα προς τον Ψ έως τότε δικηγόρο της, το περιεχόμενο της οποίας ο δικαστικός επιμελητής που την επέδωσε δεν αναγιγνώσκει απαραίτητα, αλλά ο ίδιος ο δικηγόρος οικειοθελώς ανακοινώνει προς τους συνεργάτες του, ενώ εν συνεχεία εγκαλεί την πρώην εντολέα του για το επίμαχο αδίκημα. Η αναφορά στο παράδειγμα έχει σημασία, διότι, κατά την άποψή μας, αφενός δεν είναι αντιπροσωπευτικό των πλείστων περιπτώσεων που παρουσιάζονται στην πράξη (ιδίως στο μέρος που ο ίδιος ο δυσφημιζόμενος αναπαράγει οικειοθελώς τα συκοφαντικά γεγονότα!), αφετέρου διότι συγγέει στην μετέπειτα επιχειρηματολογία του δογματικά ζητήματα με αποδεικτικά ζητήματα ουσίας, όπως είναι το γεγονός του αν πράγματι ανέγνωσε ή όχι ο δικαστικός επιμελητής το δικόγραφο πριν το επιδώσει στο δικηγόρο.

⁶ Βλ. τις αποφάσεις που προαναφέρονται στην υποσημείωση 2.

έγκλημα σκοπού, απαιτεί (τουλάχιστον) άμεσο δόλο β' βαθμού μόνον αναφορικά με τη γνώση του ψεύδους του γεγονότος και όχι αναφορικά με τον καθορισμό του κύκλου των προσώπων που θα λάβουν γνώση του ψευδούς γεγονότος, για τον οποίο αρκεί και ενδεχόμενος δόλος⁷. Άρα, πως μπορεί να αποκλειστεί εκ προοιμίου ότι ο δράστης δεν έχει αποδεχτεί το ενδεχόμενο τα ψευδή γεγονότα, που ισχυρίζεται για τον παθόντα, να αναγνωστούν και να διαδοθούν περαιτέρω και από όλα τα πρόσωπα που προαναφέρθηκαν; Επομένως, το κριτήριο του κινήτρου και του καθορισμού του κύκλου των προσώπων στα οποία απέβλεψε ο δράστης μόνον σύγχυση μπορεί να προκαλέσει. β) ποιος είναι ο χρόνος τέλεσης του αδικήματος της συκ. δυσφήμισης; Διερωτάται ο συγγραφέας εάν τελείται το αδίκημα κάθε φορά που οποιοδήποτε από τα πρόσωπα τα οποία έρχονται σε επαφή με το δικόγραφο που εμπεριέχει τους ψευδείς ισχυρισμούς έχουμε νέα πράξη, ώστε με τον τρόπο αυτό να παράγουμε εσαεί αδικήματα γράφοντας χαρακτηριστικά: «...Διαφορετικά, ένας ψευδής ισχυρισμός θα παράγει αενάως αποτελέσματα ενώπιον μελλοντικών γενεών, η σχετική άδικη πράξη θα είναι στο διηνεκές «ανοιχτή και αιώνια» (με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τη λειτουργία του ποινικού δικαίου), και ως τρίτος θα χαρακτηρίζεται κάθε πρόσωπο που θα λαμβάνει γνώση του ισχυρισμού στο μέλλον». Η συλλογιστική αυτή δεν είναι ασφαλώς ορθή, διότι το αδίκημα της συκ. δυσφήμισης (αλλά και της δυσφήμισης) πρωτίστως δεν είναι έγκλημα βλάβης (ούτως ή άλλως και βλάβης να ήταν, κατά το άρθρο 17 του ΠΚ, δεν θα μας ενδιέφερε το πότε επήλθε το αποτέλεσμα, αλλά το πότε ο δράστης ενήργησε ή όφειλε να ενεργήσει), αλλά αφηρημένα συγκεκριμένης διακινδύνευσης, με αποτέλεσμα να αρκεί για να στοιχειοθετηθεί η υπόστασή του ο δράστης να ισχυρίστηκε ή να διέδωσε το (ψευδές) γεγονός ολοκληρώνοντας με τον τρόπο αυτό τις ενέργειές του και εξαπολύοντας το διασυρμό κατά του παθόντος (αυτός είναι ο χρόνος τέλεσης), αδιάφορου όντος του γεγονότος πότε και πόσες φορές θα επέλθει αυτός (βλ. αποτέλεσμα της κινδυνώδους ενέργειάς του). Εξάλλου, ακριβώς αυτό που προσπαθεί να αντικρούσει ο εν λόγω συγγραφέας (δηλ. το πόσα άτομα στο μέλλον θα γίνουν «κοινωνοί» του ψευδούς και συκοφαντικού γεγονότος στο οποίο δήθεν κρίσιμο στοιχείο καθίσταται να απέβλεπε σ' αυτά εξ αρχής ο δράστης), αποτελεί κατά την επιλογή του ίδιου του νομοθέτη επιβαρυντικό (πλέον με τον νέο ΠΚ) στοιχείο, δηλ. όταν η πράξη τελείται δημόσια ή μέσω του διαδικτύου (οπότε και οι αποδέκτες του ψεύδους είναι πολλαπλοί και εκ των προτέρων άγνωστοι και ακαθόριστοι, τόσο σε αριθμό, όσο και σε ιδιότητα), έχουμε διακεκριμένη μορφή του αδικήματος. Αλλά και υπό τον προγενέστερο ΠΚ όταν μια συκ. δυσφήμιση τελούνταν δια του τύπου μέσω π.χ. ενός δημοσιεύματος, δεν ετέθη ποτέ ο προβληματισμός για το ποιός είναι ο χρόνος τέλεσης της πράξης και σε ποιο κύκλο προσώπων-αναγνωστών απέβλεπε ο δράστης. Όλα αυτά είναι κρίσιμα, ασφαλώς, στοιχεία στο στάδιο επιμέτρησης της ποινής (εφόσον το Δικαστήριο αχθεί σε καταδικαστική κρίση), διότι συντελούν στον καθορισμό της βαρύτητας της πράξης. Αλλά δεν συνδέονται με τον αποκλεισμό τέλεσής της. γ) με βάση τους ανωτέρω

⁷ Βλ. Ελισάβετ Συμεωνίδου-Καστανίδου, ό.π., σελ. 453-454.

βασικούς προβληματισμούς, ο συγγραφέας καταλήγει στο συμπέρασμα ότι⁸: «...Ο εισαγγελεύς ή ο δικαστής (όπως και τα λοιπά συμπράττοντα της δικαιοσύνης πρόσωπα), κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους αποβάλλουν (= δικονομικά επιβεβλημένο), την προσωπική τους ταυτότητα, και εξυπηρετούν, αποκλειστικά, τον ανατεθέντα σ' αυτούς ρόλο του αμερόληπτου κριτού. Με άλλα λόγια, παρότι φυσικά, πρόσωπα, κατά την ανατεθείσα σ' αυτούς εξουσία εκφράζουν και υλοποιούν έναν συγκεκριμένο πολιτειακό ρόλο, στην υπηρεσία της απρόσωπης, αμερόληπτης, αφηρημένης (in rem), απονομής δικαιοσύνης. Το δικαστικό πρόσωπο δεν είναι τρίτος θεσμικά και δικονομικά ως προς το βιοτικό συμβάν (όπως π.χ. ένας θεατής αυτού κατά τον χρόνο της εξέλιξής του). Άλλωστε τα δικαστικά πρόσωπα (κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους και σύμφωνα με τη δικονομία), έχουν αυστηρά προκαθορισμένους ρόλους, δεν εκφράζουν την προσωπική τους άποψη, δεν δικαιούνται να προβαίνουν σε σχολιασμό των όσων εκτίθενται στα πλαίσια μιας ποινικής διαδικασίας (προδικασίας και κύριας διαδικασίας), δεν διασκέπτονται δημόσια, κατά βάση δεν τους αφορά το πρόσωπο των διαδίκων (in rem εξελίσσεται η ποινική δίκη, in personam κηρύσσεται η ενοχή ή η αθωότητα, βλ. π.χ. άρθρο 371 ΚΠΔ), υπέχουν ευθύνες (πειθαρχικές και ποινικές), σε περίπτωση παραβίασης της μυστικότητας των συνεδριάσεων και η θέση τους (επίσης ρητά προβλεπόμενη δικονομικά όσον αφορά το ειδικότερο περιεχόμενο, βλ. ενδεικτικά άρθρο 370 ΚΠΔ), ενσωματώνεται σε κείμενο που περιάπτεται τον χαρακτήρα δικαστικής απόφασης εκδοθείσας εν ονόματι (και για λογαριασμό), του Ελληνικού λαού». Περαιτέρω σχολιασμός των θέσεων του εν λόγω συγγραφέως εκφεύγει του σκοπού του παρόντος άρθρου⁹. Απλώς επιχειρήθηκε μια αποτίμηση ορισμένων εκ των θέσεών του, στο μέτρο που αποτέλεσαν τη βάση για τη μεταστροφή της νομολογίας και την ύπαρξη της μειοψηφίας στην επίμαχη δικαστική απόφαση.

Το κρισιμότερο, κατά την άποψή μας, επιχείρημα υπέρ της άποψης που υιοθετήθηκε από την πλειοψηφία της Ολομέλειας είναι το ίδιο το γράμμα του νόμου. Αμφότερα τα άρθρα των 362 και 363 του ΠΚ αναφέρουν ρητώς «Όποιος με οποιονδήποτε τρόπο ενώπιον τρίτου...», μη καταλείποντας οποιοδήποτε περιθώριο διαφορετικής ερμηνείας προς την κατεύθυνση αποκλεισμού, εκ προοιμίου μάλιστα, ολόκληρης κατηγορίας πιθανών «τρίτων» επί τη βάση μιας ιδιότητας που αυτοί κατέχουν. Κατά την κοινή λογική «τρίτος» είναι οποιοδήποτε πρόσωπο, πλην του δράστη και του θύματος. Εξάλλου, εάν ο νομοθέτης ήθελε να μην περιλαμβάνονται

⁸ Παρατίθενται εντός εισαγωγικών αυτούσιες οι σκέψεις του συγγραφέα, ακριβώς διότι, όπως προαναφέρθηκε, υιοθετήθηκαν σχεδόν αυτολεξεί (αν και χωρίς παραπομπή στην αρθρογραφία του) από τις Αρεοπαγитικές contra αποφάσεις, αλλά σε μεγάλο βαθμό εμπεριέχονται στην επιχειρηματολογία της μειοψηφίας της επίμαχης Ολομέλειας.

⁹ Πληρέστατη και πειστικότερη αντίκρουση της επιχειρηματολογίας της Μελέτης του Θρασύβουλου Κονταξή έγινε, κατά την άποψή μας, με την Μελέτη του Γ. Δαγρετζάκη, στην οποία παραπέμψαμε ανωτέρω. Βεβαίως η εν λόγω Μελέτη συνεργάφη επ' ευκαρία της δημοσίευσης της απόφασης ΑΠ 487/2019, την οποία ο συγγραφέας χαρακτηρίζει στο κείμενό του ως «ρωγή στην επί δεκαετίες πάγια νομολογία του Ακυρωτικού ότι «τρίτος», ενώπιον του οποίου λαμβάνει χώρα ο ισχυρισμός ή η διάδοση στο αδίκημα της (συκοφαντικής) δυσφήμισης, είναι κάθε πρόσωπο πλην του δυσφημιζόμενου, μη εξαιρουμένων των εκπροσώπων της αρχής που λαμβάνουν γνώση του δυσφημιστικού γεγονότος κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους», κατ' ουσίαν όμως αποδομεί ένα προς ένα τα νομικά επιχειρήματα της αρθρογραφίας του Θρασύβουλου Κονταξή.

στον κύκλο των τρίτων τα πρόσωπα για τα οποία γίνεται λόγος στην απόφαση (εισαγγελικοί και δικαστικοί λειτουργοί, μέλη πειθαρχικών συμβουλίων, μέλη ανεξάρτητων αρχών, δικαστικοί επιμελητές, προανακριτικοί υπάλληλοι, δικαστικοί γραμματείς), δηλ. όσα έχουν κάποιο θεσμικό ρόλο κατά τον κύκλο εργασιών απονομής της δικαιοσύνης (ποινικής, αστικής, πειθαρχικής) θα το αποτύπωνε ρητά στη διάταξη και μάλιστα είχε κάθε ευκαιρία να το πράξει, ενόψει της ψήφισης του νέου ΠΚ. Πράγματι, ενώ είχε ήδη συντελεστεί η μερική μεταστροφή της νομολογίας και ήταν γνωστό ότι το νομικό αυτό ζήτημα πλέον τυγχάνει αμφισβητούμενο, ο ποινικός νομοθέτης στις διατάξεις των άρθρων αυτών δεν τροποποίησε τίποτε αναφορικά με την αντικειμενική και υποκειμενική τους υπόσταση, αλλά προέβη μόνον σε αλλαγές των ποινών και προέβλεψε τις διακεκριμένες μορφές, που προαναφέρθηκαν (δημόσια και μέσω του διαδικτύου τέλεση). Ούτε ανατρέχοντας στην Αιτιολογική Έκθεση¹⁰ διαπιστώνουμε οποιαδήποτε αναφορά στο θέμα, παρά το γεγονός ότι, επαναλαμβάνουμε, ήταν ήδη γνωστό στη νομοπαρασκευαστική επιτροπή πως υπήρχαν αντικρουόμενες απόψεις. Άρα, εφόσον ο ποινικός νομοθέτης «σιώπησε» τρόπον τινά αφήνοντας αλώβητες τις υποστάσεις των επίμαχων αδικημάτων, σημαίνει πως ήταν ξεκάθαρη η βούλησή του ότι η πάγια σχεδόν θέση της θεωρίας και της νομολογίας ως προς την ερμηνευτική προσέγγιση αυτών ήταν η ορθή και δεν απαιτούνταν οποιαδήποτε διορθωτική νομοθετική παρέμβαση. Υπέρ πάντως «της αυθεντικής ερμηνείας της έννοιας του «τρίτου» από τον ποινικό νομοθέτη» τάσσεται ο Καθηγητής Αριστοτέλης Χαραλαμπίδης¹¹.

Πέραν του ανωτέρω, καταλυτικού κατά την άποψή μας, επιχειρήματος θεωρούμε αναγκαίο να προσθέσουμε και ορισμένες σκέψεις επί της ουσίας του επιχειρήματος της μειοψηφίας (δεδομένου ότι με την πλειοψηφήσασα γνώμη συμφωνούμε), δηλ. ότι τα δικαστικά πρόσωπα ως εκ του θεσμικού τους ρόλου (οφείλουν) κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους να απεκδύονται την προσωπική τους «ταυτότητα». Αυτό σε ένα αφηρημένο επίπεδο και ορθό είναι και στηρίζεται σε σειρά νομικών διατάξεων τις οποίες επικαλείται εξάλλου η μειοψηφία. Σ' έναν ιδεατό κόσμο θα μπορούσε ίσως να υπάρξει μια πλήρης αποστασιοποίηση των δικαστικών προσώπων από όλα τα γεγονότα με τα οποία έρχονται σε επαφή στα πλαίσια εκφοράς μια εντελώς απροσωπώληπτης κρίσης. Είναι όμως στην πραγματικότητα αυτό εφικτό; Η απάντηση είναι προφανώς πως όχι. Και έχοντας κατά νου ο ίδιος ο νομοθέτης ότι τέτοια πλήρης αποστασιοποίηση δεν είναι νοητή προέβλεψε στα πλαίσια προστασίας, τόσο των ίδιων των δικαστικών προσώπων, όσο, και κυρίως, προστασίας των κρινόμενων από αυτά, τους θεσμούς του αποκλεισμού, της αποχής και της εξαιρέσης, οι οποίοι προβλέπονται στις οικείες διατάξεις του ΚΠΔ (βλ. άρθρα 14-26)¹². Διότι, η νομοθετικά επιβεβλημένη ψύχραιμη και απαθής στάση του εισαγγελέα και του δικαστή καθώς και η αντικειμενική και απροσωπώληπτη κρίση που τους επιβάλλεται

¹⁰ Βλ. την από 3-6-2019 Αιτιολογική Έκθεση του Σχεδίου Νόμου για την «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα» και πιο συγκεκριμένα τις σελίδες 132-134, που αναφέρονται στα εγκλήματα κατά της τιμής.

¹¹ Βλ. το έργο του για την συνοπτική ερμηνεία του νέου ΠΚ, ό.π., σελ. 310.

¹² Όπως προσφυώς αναφέρει και ο Γ. Δαργετζάκης, ό.π.

ΔΕΝ σημαίνει αυτονόητα ότι τα εν λόγω πρόσωπα εκμηδενίζουν την προσωπικότητά τους, αποκόπονται από το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο διαβιούν και παραμένουν επί της ουσίας ανεπηρέαστα από τρώσεις της τιμής προσώπων τα οποία κρίνουν. Ένα ζήτημα είναι να επιτελείς ορθά το ανατεθειμένο σ' εσένα λειτούργημα και να εφαρμόζεις πιστά και όπως επιβάλλεται το νόμο (αγόμενος για παράδειγμα σε απαλλακτική κρίση λόγω αμφιβολιών στην περίπτωση του αδικήματος της δυσφήμισης και εφόσον κρίνεις ότι δεν υφίσταται σκοπός εξύβρισης ή παύοντας οριστικά την ασκηθείσα ποινική δίωξη λόγω εξάλειψης του αξιοποίνου συνεπεία παραγραφής ή ανάκλησης της υποβληθείσας εγκλήσεως ή κηρύσσοντας απαράδεκτη την ασκηθείσα ποινική δίωξη ελλείψει νομίμου εγκλήσεως κτλ) και έτερο ζήτημα το πόσο έχεις επηρεαστεί ως άνθρωπος που έγινες κοινωνός (έστω στα πλαίσια των καθηκόντων σου) βιοτικών συμβάντων που αμφέβαλες για κατά πόσον ήταν ψευδή και συκοφαντικά ή αποδείχθηκε ότι είναι ψευδή, αλλά πάντως ήταν ικανά να βλάψουν την τιμή και την υπόληψη του κρινόμενου από εσένα κατηγορούμενου. Κι όλα αυτά σε έναν κόσμο που δεν είναι πάντοτε απαραίτητα όλοι άγνωστοι μεταξύ αγνώστων, όπως συμβαίνει στην περίπτωση που καλούνται τα δικαστικά πρόσωπα να κρίνουν είτε τα αποκαλούμενα «δημόσια πρόσωπα» είτε ακόμη και ανθρώπους με τους οποίους δεν έχουν μεν οποιαδήποτε ιδιαίτερη σχέση (που θα επέβαλε την εξαίρεση ή την αποχή από τα καθήκοντά τους, κατά τα ανωτέρω αναφερόμενα), αλλά τα συναντούν στην καθημερινότητά τους, σε μικρά μέρη, σε τοπικές κοινωνίες, διότι είναι π.χ. δάσκαλοι στο ίδιο σχολείο που φοιτά το παιδί τους ή υπάλληλοι στο σούπερ μάρκετ από το οποίο ψωνίζουν ή δημοτικοί υπάλληλοι που επιμελούνται της καθαριότητας στη γειτονιά τους. Μπορεί στ' αλήθεια να ισχυριστεί κανείς ότι σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις, ως άνθρωπος, ο εισαγγελέας ή ο δικαστής ή ο δικαστικός γραμματέας που συνέπραξαν σε μια ποινική δίκη κατά την οποία εξετάστηκε και κρίθηκε το κατά πόσον είναι ψευδές ή αληθές (ως συκοφαντικό) το γεγονός πως κάποια από τα προαναφερόμενα πρόσωπα ήταν παιδεραστές ή επί σειρά ετών κακοποιούσαν μέλη της οικογένειάς τους ή συμμετείχαν σε κύκλωμα απατεώνων, δεν θα έχει επηρεαστεί αρνητικά αμφισβητώντας την τιμή ή την υπόληψή τους;¹³ Θα μπορεί να τους δει και να τους αντιμετωπίσει κοινωνικά με την ίδια ανεπίληπτη «ματιά»; Η απάντηση, κατά την άποψή μας, είναι αρνητική, αφού θα έχει ήδη εντυφίσει στη «ματιά» αυτή τουλάχιστον η αμφιβολία (βλ. δηλ. την απαραίτητη αλλά και επαρκή για προσβολή του έννομου αγαθού διακινδύνευσή του). Συνακόλουθα έχει επέλθει ήδη και η τρώση της τιμής των προσώπων αυτών¹⁴.

¹³ Τα παραδείγματα δικά μας.

¹⁴ Σύμφωνα με βάση τις σκέψεις αυτές και ο Γ. Δαγρετζάκης, ό.π., αναφέροντας χαρακτηριστικά: «Η δικαστική, συνεπώς, απόφαση συνδέεται αναπόσπαστα με συγκεκριμένο πρόσωπο, ώστε ο απόλυτος διαχωρισμός μεταξύ «δικαιοδοτικής» και «προσωπικής» κρίσης, καίτοι σε θεσμικό επίπεδο είναι ορθός, στην πράξη δεν εμφανίζεται ρεαλιστικός. Δυσχερώς, εξ άλλου, μπορεί να γίνει δεκτό ότι μετά το πέρας μιας εντελώς ψύχραιμης, απαθούς και απολύτως νόμιμης και δίκαιης διαδικασίας, κατά την οποία έχουν εξασφαλισθεί όλα τα δικονομικά δικαιώματα του κατηγορούμενου και έχουν διερευνηθεί όλοι οι υπερασπιστικοί του ισχυρισμοί, και οι δικαστές κατέληξαν στην κρίση ότι π.χ. ο κατηγορούμενος πατέρας βίαζε τη δεκάχρονη κόρη του εξακολουθούν δήθεν να παραμένουν ως

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι ναι μεν ο νομικός διάλογος και αντίλογος σαφώς είναι θεμιτός και ωφελεί τη νομική επιστήμη, αλλά δε νοείται ως αυτοσκοπός, όταν τόσο το γράμμα του νόμου είναι ξεκάθαρο, όσο και η λεγόμενη «βούληση του νομοθέτη», δηλ. στο τί αυτός απέβλεψε με την κατάστρωση της εκάστοτε ποινικής διάταξης, είναι επίσης αδιαμφισβήτητη. Για να υπάρξει ανάγκη ερμηνείας, θα πρέπει είτε να εντοπίζεται κενό νόμου είτε το διατυπωθέν κείμενο του νόμου να επιτρέπει διαφορετικές αναγνώσεις ή να έρχεται σε σύγκρουση με άλλες διατάξεις στα πλαίσια της ένταξής τους στο σύνολο της σχετικής ποινικής νομοθεσίας¹⁵. Εάν τίποτε από όλα τα ανωτέρω δε συμβαίνει, όπως κατά την άποψή μας εν προκειμένω, η συστατική ερμηνεία του επίμαχου σημείου των δύο διατάξεων, προς την κατεύθυνση της εκ των προτέρων αποποινικοποίησης και εξοβελισμού από το ποινικό εύρος αυτών ολόκληρης κατηγορίας υποκειμένων ως τρίτων, καθίσταται από λίαν προβληματική έως αυθαίρετη. Στις πλείστες των περιπτώσεων εξάλλου, όπως είναι συνταγματικώς επιβαλλόμενο από το άρθρο 7 παρ. 1 εδ. α' και την αρχή *nullum crimen nulla poena sine lege certa*, αυτό που ήθελε ο νομοθέτης (δηλ. ο σκοπός του) το λέει ρητώς και με ακρίβεια στο κείμενό του. Καταληκτικά, η θέση που έλαβε η πλειοψηφία της επίμαχης Ολομέλειας ορθώς ερμήνευσε, κατά την άποψή μας, το αμφισβητούμενο ζήτημα, εντός του γράμματος, αλλά και του πνεύματος του νόμου.

ανθρώπινα όντα και μέλη της κοινωνίας «ουδέτεροι» ως προς τη συγκεκριμένη συμπεριφορά και κατ' επέκταση το status τιμής του δράστη αυτής.

¹⁵ Βλ. για την ερμηνεία των κανόνων του Ποινικού Δικαίου στον Ιωάννη Μανωλεδάκη, «Ποινικό Δίκαιο, Επιτομή Γενικού Μέρους, Άρθρα 1-49 ΠΚ», Ε' έκδοση 1999, Εκδόσεις Σάκκουλα Θεσσαλονίκη, σελ. 64 επ.